

Goede kennisinfrastructuur belangrijk voor de kalversector

W. Baltussen en C. van Wagenberg

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Inleiding

In de kalversector heeft de Stichting Brancheorganisatie Kalversector (SBK) een Programma Onderzoek en Innovatie (versie juli 2016) opgesteld. SBK wil een verzoek tot algemeen verbindend verklaring indienen bij het ministerie van Economische Zaken (EZ), om zo het onderzoeksprogramma te laten financieren door alle kalvereigenaren. Dus ook niet-leden van SBK krijgen dan een heffing opgelegd voor de financiering van het Programma Onderzoek en Innovatie van SBK. Deze heffing is mogelijk volgens artikel 165 van Vo. (EU) nr 1308/2013 (zie bijlage). Hierin wordt gesteld dat 'ook niet bij de organisatie aangesloten deelnemers die voordeel hebben bij deze activiteiten, de volle financiële bijdrage moeten betalen'.

Op verzoek van SBK heeft Wageningen Economic Research een literatuurstudie gedaan naar het algemeen economisch belang van een goede kennisinfrastructuur voor de kalversector. Vervolgens heeft Wageningen Economic Research een ex-antebeoordeling uitgevoerd van het Programma Onderzoek en Innovatie van SBK.

Kalversector van belang binnen Nederlandse agrarische sector

De agrarische sector in Nederland behoort tot de meest kennisintensieve en innovatieve in de wereld. Mede daardoor is de Nederlandse agrosector in staat geweest zich te ontwikkelen tot een zeer belangrijke exporteur van landbouwproducten (Berkhout en Van der Meulen, 2015). De toegevoegde waarde van het totale agrocomplex bedroeg 48 miljard euro in 2013 (Verhoog, 2016). Dit is ruim 8% van de nationale toegevoegde waarde. Het totale agrocomplex genereerde 600.000 arbeidsjaren, ofwel 8,5 % van de nationale werkgelegenheid (Verhoog, 2016). De kalversector bestaat uit de voerindustrie, de primaire

productie op vleeskalverbedrijven, de slachterijen en de verwerking van de kalverproducten (vlees, huiden etc.) en de distributie daarvan. In 2013 was de toegevoegde waarde in de kalversector circa 1,5 miljard euro en bedroeg de werkgelegenheid in deze sector ruim 35.000 arbeidsjaren. Bijna 90% van de productie wordt geëxporteerd.

Landbouw in de Nederlandse context vraagt om blijvende innovatie en kennisontwikkeling

De Nederlandse landbouw is kennisintensief en technologisch zeer ontwikkeld (OECD, 2015). Voor het handhaven van een goede positie van de Nederlandse landbouw in de keten en op de internationale markt is voortdurend innovatie en versterking nodig. Naast de economische betekenis is het wezenlijk de duurzaamheid op het gebied van sociale acceptatie, volksgezondheid en milieu verder te verbeteren. Innovatie en kennisontwikkeling spelen voor beide doelen een belangrijke rol. De term 'Leven Lang Leren' is ook voor de agrarische sector van toepassing, omdat de maatschappij inclusief beleidsdoelen en de markt inclusief consumentenvoorkeuren sneller dan ooit aan verandering onderhevig zijn (Kortstee et al., 2011). Dit vraagt ook de nodige scholing en training van (toekomstige) ondernemers op het gebied van maatschappelijk verantwoord en marktgericht ondernemen.

De belangrijke rol van innovatie en kennis is ook in internationaal onderzoek aangetoond. EU SCAR (2012) geeft bijvoorbeeld aan dat innovatie niet alleen ten goede komt van de innovatoren zelf; ook toekomstige innovatoren, bedrijvencusters en de economie als geheel profiteren ervan in de vorm van een betere concurrentiepositie en op langere termijn hogere inkomens en meer werkgelegenheid. Uiteraard kan er alleen maar van een zogenoemde 'kennis spillover' sprake zijn, als ondernemers de kansen benutten die door onderzoek gecreëerd worden

(Audretsch en Keilbach, 2005). In een 'informatierijke omgeving' is de kans hierop veel groter dan in een 'informatiearme context'. Daarmee wordt uiteindelijk ook de kans op economische groei versterkt (Audretsch en Keilbach, 2005). Vooral onder omstandigheden van snelle verandering is Research & Development een belangrijk element van economische groei (Edworthy en Wallis, zonder jaartal).

Innovatie en kennisverspreiding noodzakelijk voor de Nederlandse vleeskalverhouderij
Innovatie en kennisontwikkeling heeft bijgedragen aan de sterke internationale status van de Nederlandse veehouderij. De productiviteit van de veehouderij behoort tot de hoogste in de wereld en de kostprijs is concurrerend ten opzichte van de meeste andere landen (zie bijvoorbeeld Hoste, 2013; Van Horne en Bondt, 2014; Rabobank, 2016). Dat alles ondanks de strikte wet- en regelgeving ten aanzien van klimaat en milieu en vergaande maatschappelijke eisen ten aanzien van dierenwelzijn, diergezondheid, voedselveiligheid en volksgezondheid. Een schil van toeleverende en verwerkende bedrijven met een sterke innovatie en internationale focus heeft zich ontwikkeld rondom de primaire sector. De toegevoegde waarde aan de Nederlandse economie in deze schil is ruim 2 keer zo groot als dat van de primaire sector en werkgelegenheidsvoorziening ruim 1,6 keer (LEI Wageningen UR, 2015). Voor deze schil is de aanwezigheid van een primaire veehouderij essentieel. Door de steeds striktere maatschappelijke eisen en toenemende internationale concurrentie, zijn voor de Nederlandse veehouderij voortdurende innovatie en kennisontwikkeling van belang om te kunnen voortbestaan.

Behoud exportpositie niet mogelijk zonder gecoördineerd innovatiebeleid

Voor de Nederlandse vleeskalverhouderij zijn innovaties en kennisontwikkeling van belang voor de maatschappelijke acceptatie specifiek ten aanzien van dierenwelzijn, diergezondheid, economische levensvatbaarheid en milieu (Van Eijk et al., 2010). Dit overschrijdt het niveau van de individuele kalvereigenaren. Verbeterpunten op onder andere het gebied van diermanagement, huisvesting, dierenwelzijn, diergezondheid en ketenmanagement zijn nodig om dit te bereiken (ING Economisch Bureau, 2012). Een verbeterd vakmanschap en ondernemerschap vergen een nieuwe optimalisatie op niveau van het primair bedrijf van onder andere diergezondheid (van curatief naar preventie medicijngebruik, bedrijfsgebonden en besmettelijke dierziekten, voeding), dierenwelzijn (verzorging, transportcondities,

huisvesting), en huisvestingsystemen. Nieuwe innovatieve ketenrelaties met toeleveranciers van kalveren en transport zijn nodig om een betere diergezondheid, dierenwelzijn en economisch rendement te realiseren op het vleeskalverbedrijf. Een steeds verbeterende borging van voedselveiligheid van bedrijfsniveau tot nationaal niveau is noodzakelijk om de huidige exportpositie te behouden. Door ontwikkeling van nieuwe kennis en innovaties op deze onderwerpen kan de Nederlandse vleeskalverhouderij haar rol als duurzame afzetmogelijkheid voor kalveren vanuit de Nederlandse melkveehouderij, haar licence-to-produce en haar duurzame exportpositie van hoogwaardige producten behouden.

Algemeen verbindend verklaring maakt collectieve innovatie mogelijk

Kalverhouderijbedrijven in Nederland zijn veelal relatief kleine ondernemers. Deze hebben individueel meestal onvoldoende financiële middelen voor innovatie en kennisontwikkeling noodzakelijk om te blijven voldoen aan de steeds striktere maatschappelijke eisen. Daarnaast liggen de baten van deze innovaties en kennisontwikkeling eerder bij de veehouderij als geheel (of een sector daarbinnen) dan bij een individuele veehouder. Dit is typisch een situatie van het zogenaamde free-riderprobleem (Baumol, 2004): de baten voor een individuele veehouder van niet meedoen als alle andere veehouders wel meedoen, zijn hoger dan als hij ook meedoet. Dit geldt dan voor alle individuele veehouders, zodat uiteindelijk niemand meedoet en er geen innovaties en kennisontwikkeling meer plaatsvinden, of men wordt geheel afhankelijk van ketenpartners die in het gat van achterblijvende vernieuwing moeten springen. Om de innovaties en kennisontwikkeling te blijven realiseren die nodig zijn voor een internationaal concurrerende veehouderij die voldoet aan de steeds striktere maatschappelijke eisen, is daarom een collectief van bedrijven nodig waarin alle bedrijven meedoen. Een algemeen verbindend verklaring is een geschikte oplossing om dit free-ridergedrag te voorkomen.

Ex-ante beoordeling van een Programma Onderzoek en Innovatie SBK

In de voorgaande paragraaf is aangegeven dat een goede kennisinfrastructuur van wezenlijk belang is voor de kalversector. Dit betreft kennisontwikkeling en innovatie op sectorniveau, die het niveau van individuele kalvereigenaren en de individuele financiële capaciteit van vrijwel alle ondernemers overstijgt. Een geschikte oplossing is een collectieve aanpak met een gezamenlijke agendavorming in

combinatie met een goede ontsluiting van de kennis en innovatie.

Om te beoordelen of het programma Onderzoek en Innovatie SBK daaraan voldoet, zijn de volgende criteria van belang:

- hebben degenen die betalen ook invloed op de onderzoeksagenda
- overstijgt die agenda het belang van individuele bedrijven
- worden resultaten van onderzoek voor iedereen beschikbaar gesteld
- wordt onderzoek door een onafhankelijke instelling uitgevoerd?

Het Programma Onderzoek en Innovatie van SBK omvat diergericht onderzoek op het terrein van gezondheid, dierenwelzijn, voedselveiligheid en keteninnovaties met betrekking tot duurzaamheid en dat vergt een meerjarige onderzoeksopzet om tot significante en eenduidige oplossingen te komen. Het programma bestaat grotendeels (75%) uit projecten die een meerjarige onderzoeksopzet kennen. De verwachte resultaten zijn voor de gehele kalvesector van belang. Dus ook voor kalverhouders die niet bij SBK zijn aangesloten. Het voornemen is om het programma collectief te laten financieren door een heffing per kalf in te stellen waarbij rekening gehouden wordt met de toegevoegde waarde per dier (startkalf versus afmestkalf). Daarmee is aan de eerste twee criteria voldaan.

De intentie is om het onderzoek uit te zetten bij onafhankelijke onderzoeksinstellingen zoals Wageningen University & Research, TNO en GD, onder andere in de vorm van privaat-publieke samenwerking (PPS). Een dergelijke aanpak biedt meerwaarde voor de gehele sector en keten en biedt mogelijkheden om de sectorbrede uitdagingen (pro)actief, effectief en efficiënt op te pakken. Door inschakeling van deze instellingen, die resultaten van onderzoek in de regel publiceren, is ook aan de laatste twee criteria voldaan.

Het Programma Onderzoek en Innovatie van SBK voldoet daarmee aan de volgende criteria, gesteld in artikel 165 van VO.(EU) nr. 1308/2013 om een bijdrage aan het algemeen economisch belang van de sector te kunnen leveren:

1. De projecten zijn bedrijfsoverstijgend en soms zelfs sectoroverstijgend en staan daarmee ten dienste van de gehele kalvesector en niet voor specifieke deelgroepen.

2. De organisatie en de financiering van het Programma is collectief geregeld, zodat onderzoek gedaan kan worden en innovaties ondersteund kunnen worden die het niveau van individuele bedrijven overstijgen.

Daarnaast voldoet het Programma ook aan de volgende kwaliteitscriteria:

1. De geplande projecten zijn overwegend meerjarig om tot betrouwbare resultaten te kunnen komen.
2. De projecten worden op onafhankelijke wijze uitgevoerd.

Het huidige onderzoeksprogramma, mits op een juiste wijze geïmplementeerd en uitgevoerd, voldoet aan de criteria voor een bijdrage aan het algemeen economisch belang van de sector in overeenstemming met Vo. (EU) nr. 1308/2013.

Conclusie

De kalvesector draagt bij aan de Nederlandse export, toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Producten van een hoog kwaliteitsniveau worden voortgebracht onder strikte maatschappelijke randvoorwaarden (milieu, diergezondheid, dierenwelzijn en voedselveiligheid). Eisen van maatschappij, burgers en consumenten zullen in de komende periode alleen maar toenemen, evenals de regelgeving op diverse terreinen. Nieuwe kennis en innovaties die het niveau van individuele ondernemingen overstijgen, zijn noodzakelijk om hierop in te spelen. De huidige wereldwijde koppositie kan, gezien de bovenstaande ontwikkelingen, alleen behouden blijven door continu in kennis en innovatie te blijven investeren. Het Programma Onderzoek en Innovatie van SBK biedt bij adequate implementatie en uitvoering de gehele sector de mogelijkheid om het kennis- en innovatieniveau op onafhankelijke en goed onderbouwde wijze op peil te houden en te verbeteren door middel van collectief gefinancierde projecten.

Referenties

- Audretsch, D.B. en M. Keilbach, 2005. *The Knowledge Spillover Theory of Entrepreneurship*. Indiana University and the Division of Entrepreneurship, Growth and Public Policy at the Max Planck Institute of Economics, 66 pp.
- Baumol, W.J., 2004. *Welfare Economics and the Theory of the State*. In Rowley, C. & F. Schneider (Eds.). *The Encyclopedia of Public Choice*. Springer US, pp. 937-940.

- Berkhout, P. en H. van der Meulen (red.), 2015. Landbouw-Economisch Bericht 2015. Den Haag, LEI Wageningen UR, via www.landbouweconomischbericht.nl
- Edworthy, E. en G. Wallis (zonder jaartal). Research and development as a value creating asset. OECD, gepubliceerd als www.oecd.org/std/productivity-stats/37528523.pdf.
- EU SCAR, 2012. Agricultural knowledge and innovation systems in transition – a reflection paper. Brussels.
- Hoste, R., 2013. Productiekosten van varkens. Resultaten van InterPIG over 2011. LEI-rapport 2013-030, LEI Wageningen UR, Den Haag.
- ING Economisch Bureau, 2012. Optimalisering kalverhouderij nodig om afbraak van toeslagregeling op te vangen. ING themavisie kalverhouderij, ING Bank N.V., Amsterdam (www.ing.nl/media/ING_EBZ_optimalisering_kalverhouderij_nodig_tcm162-94395.pdf).
- Kortstee, H., N. Hamers-van den Berkmortel, K. de Grip, H. Hermans, B. Smit, R. Stokkers en M. de Vlas, 2011. Een leven lang leren. Voortdurende ontwikkeling van ondernemerscompetenties in kenniscoalities. Den Haag, LEI-rapport 2011-069.
- LEI Wageningen UR, 2015. Landbouw-Economisch Bericht 2015. LEI Wageningen UR, Wageningen (www.landbouweconomischbericht.nl/2015-hoofdstuk-3.html).
- OECD, 2015. Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in the Netherlands. OECD Food and Agricultural Reviews, OECD Publishing, Paris ([dx.doi.org/10.1787/9789264238473-en](https://doi.org/10.1787/9789264238473-en)).
- Rabobank, 2016. Rabobank cijfers & trends, branche-informatie melkveehouderij. Rabobank, Utrecht (www.rabobankcijfersentrends.nl/index.cfm?action=branche&branche=Melkveehouderij).
- Stichting Brancheorganisatie Kalvesector (2015) Programma Onderzoek en Innovatie. Zeist versie juli 2016.
- Van Eijk, O., K. van Reenen, B. Bremmer, J. Heeres en A. Antonis, 2010. Verduurzamen kalverhouderij; Kansen en obstakels voor innovatiesprongen. Verslag werksessie 17 november, Wageningen UR Livestock research, Lelystad (library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/163155).
- Van Horne, P.L.M. en N. Bondt, 2014. Competitiveness of the EU poultry meat sector. International comparison base year 2013. LEI-rapport 2014-038, LEI Wageningen UR, Wageningen.
- Verhoog, D. 2016 Het Nederlandse agrocomplex 2015. LEI rapport 2016-006. LEI Wageningen UR, Wageningen.

Bijlage

Artikel 165 van Vo. (EU) nr. 1308/2013 luidt:

Financiële bijdragen van niet-leden
 Indien de voorschriften van een erkende producentenorganisatie, een erkende unie van producentenorganisaties of een erkende brancheorganisatie krachtens artikel 164 worden uitgebreid en de activiteiten waarop die voorschriften van toepassing zijn, van algemeen economisch belang zijn voor de marktdeelnemers wier activiteiten met de betrokken producten verband houden, kan de lidstaat die de erkenning heeft verleend nadat zij alle belanghebbenden heeft geraadpleegd, besluiten dat ook niet bij de organisatie of de unie aangesloten individuele marktdeelnemers of groepen die voordeel hebben bij deze activiteiten, de volle financiële bijdrage die de leden betalen of een gedeelte daarvan aan de organisatie of de unie moeten betalen, voor zover die financiële bijdragen bestemd zijn voor de kosten die rechtstreeks uit de betrokken activiteiten voortvloeien.

Contact

Wageningen Economic Research Willy Baltussen
 Postbus 29703 Senior onderzoeker agrarische ketens
 2502 LS Den Haag T +31 (0)70-3358171
www.wur.nl/economic-research E willy.baltussen@wur.nl

C2016-091